

УДК 338.432

А. Х. Тихончук,
к. держ. упр., доцент кафедри міжнародних економічних відносин,
Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне

ДЕРЖАВНО-ІНСТИТУЦІЙНЕ РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КОРПОРАЦІЙ УКРАЇНИ НА ОСНОВІ СВІТОВИХ СТАНДАРТІВ

L. Tikhonchuk,
PhD Public Administration, Associate Professor, National University of Water and Environmental Engineering, Rivne

STATE-INSTITUTIONAL REGULATION OF SOCIAL ACTIVITY OF CORPORATIONS OF UKRAINE ON THE BASIS OF WORLD STANDARDS

У статті визначено, що серед українських реалій державного регулювання діяльності корпорацій в сфері соціальних відносин найбільш суттєвими є механізми розкриття інформації корпораціями, застосування різних видів нефінансової звітності та практики роботи корпорацій в сфері екологічної відповідальності. Визначено напрями роботи держав і національних урядів спільно з найбільш впливовими міжнародними інституціями щодо вироблення міжнародних норм, що регулюють діяльність гігантів національної та світової економіки. Обґрунтовано актуальність цих питань для корпорацій, що працюють у стратегічно важливих галузях економіки України із великою кількістю працівників, або корпорацій, що мають негативний вплив на зовнішнє середовище та погіршують якість життя місцевого населення. Діяльність цих корпорацій в Україні регулюється міжнародними документами, положеннями, правилами, критеріями, що мають переважно рекомендаційний характер. В цілому систематизація інституцій, що формують середовище діяльності корпорацій в Україні ще недостатньо законодавчо оформлена. Визначено базові міжнародні інституції, які співпрацюють з державою в цьому напрямі та найбільш вагомні міжнародні документи.

The article states that among the Ukrainian realities of state regulation of corporate activities in the field of social relations, the most important are mechanisms for disclosure by corporations, the application of various types of non-financial reporting and practices of corporations in the field of environmental liability. The directions of work of the states and national governments in cooperation with the most influential international institutions regarding the development of international norms regulating the activities of the giants of the national and world economy are determined. The relevance of these issues for corporations operating in strategically important sectors of the Ukrainian economy with a large number of employees or corporations that have a negative impact on the external environment and worsen the quality of life of the local population is substantiated. The activities of these corporations in Ukraine are regulated by international documents, regulations, rules, criteria that are predominantly recommendatory. In general, the systematization of institutions that form the environment for the activities of corporations in Ukraine is still not sufficiently formalized. The basic international institutions which cooperate with the state in this direction and the most important international documents are determined.

Ключові слова: державне, регулювання, корпорації, соціальні, розкриття, інформація, звіту, екологічна, відповідальність, інститути.

Key words: state, regulation, corporations, social, disclosure, information, reports, ecological, responsibility, institutions.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Належний рівень державного регулювання соціальних процесів у корпораціях, що працюють на території України є пріоритетною задачею розвитку економічно-

го потенціалу України. Держава не в змозі регулювати всі аспекти соціальної діяльності корпорацій. На зміну жорстким методам регламентації норм соціального захисту, створення та використання соціальної інфра-

Таблиця 1. Рівень розкриття інформації корпораціями України у звітах з КСВ

Назва Корпорації	Сфера діяльності	Основні розділи звітності																
		Звіт про сталій розвиток	Звіт про КСВ	Вступне слово керівництва	Про компанію	Економічні показники	Продукція та послуги	Персонал	Екологія	Соціальна діяльність	Нагороди	Корпоративне управління	Права людини	Суспільство	Соціальні та екологічні інвестиції	Боротьба з корупцією	Стратегічні плани компанії	Інформація про звіт
Метінвест	Металургія	+	+		+	+	+	+	+	+		+	+		+	+		+
ДТЕК	Енергетика	+	+	+	+	+	+	+	+	+		+	+	+		+		+
Група Приватбанк	Фінанси	-	-	+	+	+	+	+	+	+	-	+	-	-	-	-	+	-
Київстар	Телекомунікації		+	+	+	+	+	+	+	+		+	+		+	+	+	
Мотор Січ	Машинобудування	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Епіцентр К	Рітейл	-	-	-	+	-	+	-	+	-	-	-	-	+	-	-	+	-
Галнафтагаз	Нафтогаз	+	-	-	+	-	+	+	+	+	-	+	-	+	-	+	-	+
ЛТТ-Україна	Тютюнові вироби	+	+	-	+	+	+	+	+	+	-	+	-	+	+	+	+	-
Roshen	Кондитерські вироби	-	-	-	-	-	+	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-
Nestle Україна	Продукти харчування	-	-	+	+	+	+	+	+	+	-	-	-	-	-	-	+	-
Оболонь	Напої	+	+	+	+	+	+	+	+	+	-	+	-	+	+	+	+	+
Nemiroff	Горілчані вироби	+	+	-	+	+	+	-	-	+	-	+	-	-	-	+	-	-
Carlsberg Ukraine	Алкольні вироби	-	+	-	+	+	+	+	+	+	-	+	+	+	+	+	+	+
Coca-Cola	Безалкогольні напої	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	-	-	+	+
Tedis Ukraine	Дистрибуція	-	-	-	+	+	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-
Bunge Україна	АПК	-	-	-	+	-	+	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Лемтранс	Перевезення	-	-	-	+	-	+	-	+	-	-	+	-	-	-	-	-	-
Бадм	Фармація	-	-	-	+	-	+	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-
Procter&Gamble Україна	Побутова хімія	+	-	+	+	-	+	-	+	+	+	+	-	-	-	-	-	-
UMG Group	Добування	+	-	+	+	+	+	+	+	+	-	-	-	-	-	-	+	-
Кнауф Україна	Будівельні матеріали	+	+	+	+	+	+	-	+	-	-	+	-	-	-	-	+	-
Eram Systems	ІТ	+	+	-	-	+	+	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-
Слов'янські шпалери	Паперова продукція	-	-	-	-	+	-	+	-	+	+	-	-	-	-	-	-	-
Нова пошта	Логістика	+	+	+	+	+	+	+	+	+	-	+	-	-	-	+	+	+

Джерело: [6].

структури, морального заохочення, нематеріальних методів стимулювання приходить нова система соціальних відносин між працівниками та корпораціями, корпораціями та місцевими громадами, адміністрацією та працівниками, яка будується на усталених світових стандартах. Роль держави багато в чому перебирають на себе спеціалізовані організації та спеціальні інститути.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Не применшуючи значущості наукових доробків, які зробили такі вчені, як Алейнікова О.В., Безтелесна Л.І., Гладченко А.Ю., Дацій О.І., Жовнірчик Я.Ф., Карташов Є.Г., Крушельницька Т.А., Сазонець І.Л., Ястремська О.М. в дослідження проблем розвитку нових форм соціальної роботи в корпораціях та дослідження іноземного досвіду діяльності міжнародних інституцій в цій сфері, необхідно визначити, що багато питань у сфері саме імплементації міжнародних стандартів соціальної діяльності на функціонування корпорацій в українських реаліях та взаємодія цих інститутів з системою державного управління України залишається недостатньо розкритою.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ (МЕТА СТАТТІ)

Недостатня ефективна взаємодія органів державного управління та інститутів, що функціонують у сфері

регулювання соціальної діяльності, незначна кількість вітчизняних корпорацій, що будують свою діяльність на основі вимог міжнародних інституцій обумовили доцільність розкриття цієї проблеми в поданій статті.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

На початку формування механізмів державного регулювання діяльності міжнародних корпорацій в соціальній сфері значне місце повинна була зайняти "Хартія економічних прав і обов'язків держав" (1974). У статті 2-й цієї Хартії вказувалося на право кожної держави регулювати і контролювати іноземні інвестиції в межах дії своєї національної юрисдикції згідно з власними законами та постановами; у відповідності зі своїми національними цілями і першочерговими завданнями жодна держава не повинна примушувати надавати пільгового режиму іноземним інвестиціям; регулювати і контролювати діяльність транснаціональних корпорацій у межах дії власної національної юрисдикції та вживати заходів щодо забезпечення того, щоб така діяльність не суперечила її законам, нормам та постановам і відповідала її економічній і соціальній політиці. Транснаціональні корпорації не повинні втручатися у внутрішні справи приймаючої держави; націоналізувати, експропріювати або передавати іноземну власність. Роль зазначеної Хартії поступово знижувалася з ініціативи США. У 1987 році

Таблиця 2. Види звітів із КСВ в Україні

Назва корпорації	Вид звітності з корпоративної соціальної відповідальності
ВіДі Груп	Окремий розділ в рамках річного звіту
Бритіш Американ Тобакко Україна, ДТЕК	Соціальний звіт
СКМ, Оболонь, Метінвест	Звіт зі сталого розвитку
Майкрософт Україна, Приватбанк, Roshen	Ініціативи соціальної відповідальності
Сіменс Україна, Фокстрот, Воля, Ніко, Гештальт консалтинг груп	Звіт з прогресу
Кока-кола, Київстар, Lifecell, Артеріум, XXI століття	Звіт з корпоративної соціальної відповідальності

Джерело: [6].

Генеральна Асамблея ООН обговорила "Концепцію міжнародної економічної безпеки". По своїм цілям вона була близька до "Хартії економічних прав і обов'язків держав", але не містила базисного апарату комерційної дипломатії, необхідного для її реалізації у вигляді системи економічних прав і обов'язків держав, а тому була нездійсненою [4, с. 123—133].

У 1992 р. ООН адаптувала Хартію до реальностей. В результаті вона практично перестала бути одним з базисних міжнародних документів взаємодії і співіснування країн світового співтовариства, а ТНК знайшли повну свободу для своєї економічної діяльності. У 1993 р. припинив своє існування і Центр ООН по ТНК. Він був перетворений у Департамент прямих іноземних інвестицій та ТНК у рамках ЮНКТАД [7]. До початку 1990-х рр. компроміс між ТНК і приймаючими країнами сформувався в наступному вигляді: країни, що приймають ТНК та іноземні капіталовкладення, погодилися послабити контроль за діяльністю ТНК, створити сприятливі

умови допуску ПІІ: більше гарантій і стимулів, лібералізація процедур доступу ПІІ та їх регулювання в секторах економіки для іноземного власника. Країни базування ТНК для впровадження в економіку приймаючих країн відійшли від дотримання родових ознак корпорації — однонаціонального капіталу — і пішли на створення в них філій з участю капіталів приймаючої країни або під її егідою, а також на створення в цих країнах національних ТНК (переважно дрібних і середніх). Згодом цей компроміс реалізувався також шляхом створення в приймаючій країні і країні базування спільних підприємств з взаємною участю капіталів. Більш вдалими виявилися спроби регулювання соціальних аспектів економічної дипломатії ТНК [3, с. 5—13].

Нині в приймаючих країнах соціальні аспекти регулюються "Тристоронньою декларацією принципів щодо багатонаціональних підприємств і соціальної політики", прийнятої в 1977 р. під егідою МОП. У ній позначені стандарти в питаннях найму, навчання, умов праці і життя,

Таблиця 3. Основні економічні форми реалізації екологічної відповідальності корпорацій

Форми реалізації ЕВК	Заходи, що реалізуються	Назва корпорації
1	2	3
1. Екологізація виробничої діяльності корпоративних підприємств	- оцадлива витрата сировини; - комплексне використання природних ресурсів; - впровадження маловідходних технологій або технологічних процесів; - використання у виробничому процесі замкнених циклів водообігу; - утилізація відходів	СКМ, Метінвест, ДТЕК, Оболонь, АрселорМіттал Кривий Ріг, Інтерпайп, Дніпроспецсталь, Калсберг Україна, ОККО-Бізнес, Нібулон
2. Фінансування науково-дослідних заходів в сфері захисту НПС	- розробка природоохоронних та екологічно безпечних технологій, обладнання, екологічно чистих процесів, екологічно чистої продукції та її упаковки	СКМ, Метінвест, ДТЕК, Оболонь, АрселорМіттал Кривий Ріг, Інтерпайп, Дніпроспецсталь, Сіменс Україна, UMG Group
3. Фінансування проектів по вирішенню регіональних екологічних проблем	- участь у реалізації регіональної стратегії розвитку територій; - реалізація спільних екологічних проектів з органами місцевого самоврядування	СКМ, Метінвест, ДТЕК, Оболонь, АрселорМіттал Кривий Ріг, Інтерпайп, Дніпроспецсталь, Roshen, Епіцентр К, Кнауф Україна
4. Впровадження сучасних екологічних стандартів	- впровадження стандартів серії ISO; - впровадження системи екологічного менеджменту OHSAS 18000; - впровадження системи соціальної відповідальності SA 8000	Київстар, СКМ, Метінвест, ДТЕК, Оболонь, Арселор Міттал, Інтерпайп, Дніпроспецсталь, Мотор Січ
5. Виділення коштів на освіту, виховання і підвищення екологічної культури працівників	- впровадження систем безперервної екологічної освіти, підготовки менеджерів природоохоронної та екологічної діяльності; - створення програм просвіти населення в сфері раціонального використання природних та енергетичних ресурсів	Оболонь, СКМ, Метінвест, ДТЕК, Приватбанк, Епіцентр К
6. Запровадження технологій, що спрямовані на виробництво енергії з відновлюваних джерел	- використання у виробничому процесі нетрадиційних джерел енергії: вітру, води, сонця, геотермальних, фотогальванічних джерел; - використання біомаси; - виробництво біогазу; - застосування на транспорті біологічних видів палива: біоетанолу і біодизелю	Оболонь, Nemiroff, Нова пошта, Кнауф Україна

Джерело: [5].

відносин на виробництві [1]. У 1980 р. Генеральна Асамблея ООН схвалила систему багатосторонньо узгоджених справедливих правил та принципів для контролю несумлінної ділової практики; у 1994 р. ЕКОСОП видав огляд з питань обліку та звітності транснаціональних корпорацій, які роблять інформацію про їх діяльність більш транспарентною. Корпорації на теперішній час вже напрацювали значний досвід та запозичили окремі підходи імплементації сучасних соціальних процесів в практику своєї діяльності, зокрема це стосується соціальних звітів. Сазонець І.Л. та Притула М.Ю. [6] проаналізували наявність інформації в соціальних звітах корпорацій України (табл. 1).

Спектр поданої соціальної інформації у відкритому доступі є доволі широким. Як зазначає науковець, корпорації, що складають звітність з КСВ в Україні, називають її по-різному: соціальний звіт (Компанія "Нестле"), звіт про корпоративну соціальну відповідальність (Компанія "PwC", Компанія Intel, Компанія "Ернст енд Янг"), звіт про сталий розвиток (ДТЕК, Група СКМ, Компанія Tetra Pak, Група "Бритиш Американ Тобакко"), КСВ-звіт (Компанія Carlsberg Group), звіт про прогрес (Агропромхолдинг "Астарта-Київ"), звіт про корпоративне громадянство, звіт про вплив компанії на навколишнє середовище тощо (табл. 2). Відсутність спільної методики та форми соціальних звітів суттєво ускладнює об'єктивну оцінку рівня КСВ в цілому та екологічної відповідальності зокрема.

Окремою складовою соціально відповідальної діяльності корпорації є екологічна складова, тому Притула М.Ю. окремо визначає пріоритети екологічної відповідальності корпорацій України, таким чином пов'язуючи економічні, соціальні та екологічні проблеми для вирішення. Можемо побачити, що корпораціями, що працюють на теперішній час на території України застосовуються різні форми реалізації екологічної відповідальності, ці форми реалізуються за рахунок різноманітних заходів, що зумовлені галузевою та регіональною приналежністю корпораціями та практикою базової країни корпорації (табл. 3).

ВИСНОВКИ

На нашу думку, треба продовжувати зусилля держав і національних урядів спільно з найбільш впливовими міжнародними інституціями щодо вироблення міжнародних норм, що регулюють діяльність цих гігантів національної та світової економіки. Особливо актуально це для корпорацій, що працюють в стратегічно важливих галузях економіки України із великою кількістю працівників, або корпорацій, що мають негативний вплив на зовнішнє середовище та погіршують якість життя місцевого населення. Поки їх діяльність в Україні регулюється міжнародними документами, положеннями, правилами, критеріями, мають переважно рекомендаційний характер. В цілому систематизація інституцій, що формують середовище діяльності корпорацій в Україні ще недостатньо законодавчо оформлена.

Література:

1. Миськовець Н.П. Запровадження стандартів ФАО в практику природоохоронної діяльності підприємств /

Н.П. Миськовець // Вісник НУВГП. Збірник наукових праць: Вип. 2 (74). Економіка. — Рівне: НУВГП, 2016. — С. 158—165 (0,45 д.а.).

2. Наукові основи та імплементація світових практик місцевого самоврядування та об'єднання територіальних громад [Текст]: Колективна монографія [Сазонець І.Л., Алейникова О.В. та ін.]: За наук. ред. д-ра екон. н., проф. І.Л. Сазонця. — Рівне: Волин. береги, 2017. — 216 с.

3. Онищенко В.П. Лібералізація та ефективність торговельної політики [Електронний ресурс] / В.П. Онищенко, О.А. Гащицький // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. — 2014. — № 1. — С. 5—13.

4. Орієнтири національної митної політики в умовах торгово-економічної інтеграції [Електронний ресурс] / В.В. Сабадаш, А.Ю. Казбан // Mechanism of Economic Regulation. — 2014. — № 2. — С. 123—133.

5. Притула М.Ю. Імплементація принципів корпоративної соціальної відповідальності корпораціями України / М.Ю. Притула // Глобальні та національні проблеми економіки [Електронне наукове видання]. — 2016. — № 14. — С. 510—515 (0,67 д.а.).

6. Сазонець І.Л., Притула М.Ю. Значення екологічної відповідальності діяльності корпорацій // Бізнес Інформ. — 2016. — № 12. — С. 115—120.

7. Сазонець І.Л., Гладченко А.Ю. Дисипативна модель глобальної рівноваги та аменсалістичні властивості сучасної економіки / І.Л. Сазонець, А.Ю. Гладченко. — Рівне: Волин. береги, 2017. — 217 с.

References:

1. Mys'kovets', N.P. (2016), "Introduction of FAO standards in the practice of environmental activities of enterprises", Visnyk NUVHP. Zbirnyk naukovykh prats', vol. 2 (74), pp. 158—165.

2. Sazonets', I.L. and Alejnykova, O.V. (2017), Naukovi osnovy ta implementatsiia svitovykh praktyk mistsevoho samovriaduvannia ta ob'iednannia terytorial'nykh hromad [Scientific fundamentals and implementation of world practices of local self-government and association of territorial communities], Volyn. oberehy, Rivne, Ukraine.

3. Onyschenko, V.P. and Haschyts'kyj, O.A. (2014), "Liberalization and efficiency of trade policy", Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo, vol. 1, pp. 5—13.

4. Sabadash, V.V. and Kazban, A.Yu. (2014), "Landmark national customs policy in terms of trade and economic integration", Mechanism of Economic Regulation, vol. 2, pp. 123—133.

5. Prytula, M.Yu. (2016), "Implementation of Corporate Social Responsibility Principles by Ukrainian Corporations", Hlobal'ni ta natsional'ni problemy ekonomiky, vol. 14, pp. 510—515.

6. Sazonets', I.L. and Prytula, M.Yu. (2016), "Value of environmental liability of corporations", Biznes Inform, vol. 12, pp. 115—120.

7. Sazonets', I.L. and Hladchenko, A.Yu. (2017), Dysypatyvna model' hlobal'noi rivnovahy ta amensalistychni vlastyvoli suchasnoi ekonomiky [Dissipative model of global equilibrium and amensalistic properties of the modern economy], Volyn. oberehy, Rivne, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 12.06.2018 р.